

İnsan ve Toplum Bilimleri Akademisi Dergisi
Journal of Humanities and Social Sciences Academy

İ N T O B A

www.intoba.org

VOLUME 5 / ISSUE 2 / DECEMBER 2025

Cilt 5 / Sayı 2 / Aralık 2025

ISSN: 2791-6766

İ N T O B A

Uluslararası Hakemli Dergi
International Peer-Reviewed Journal

Bilim, insanlığın en değerli mirasıdır.

İNTOBA

Science is the most valuable heritage of humanity.

JHSSA

ISSN: 2791-6766

DERGİ BİLGİSİ

PUBLICATION INFORMATION

İNTOBA

İNTOBA

İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi
Cilt 5, Sayı 2 – Aralık 2025
ISSN: 2791-6766

JHSSA

Journal of Humanities and Social Sciences Academy
International Peer-Reviewed Journal
Volume 5, Issue 2 – December 2025
ISSN: 2791-6766

Bu dergideki tüm makaleler turnitin programında taranmıştır.
All articles in this journal have been scanned in the turnitin programme.

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Research and Publication Ethics have been respected in the published articles; the international standards published by COPE (Committee on Publication Ethics) for Editors and Authors have been taken into consideration.

DİZİNLER VE VERİTABANLARI | INDEXING AND ABSTRACTING

ERIHPLUS

Türkeğitimindeksi – TEİ

Asos İndeks

İndex Copernicus

Yılda iki kez, Haziran ve Aralık aylarında yayınlanmakta olup, her bir sayı, alanında uzman (Doktor, Doçent, Profesör) hakemler tarafından titizlikle değerlendirilen özgün çalışmaları içermektedir.

İNTOBA, sosyal bilimler, eğitim bilimleri, kültür-sanat ve dil alanlarında özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları uluslararası bir platformda paylaşmayı amaçlayan, çift-kör hakemli, açık erişimli bir dergidir. Dergimiz, disiplinlerarası bir yaklaşımla, bu alanlardaki güncel tartışmalara, araştırmalara ve uygulamalara yer vermektedir.

*It is published twice a year, in **June** and **December**, and each issue contains original studies that are meticulously evaluated by expert referees (Doctor, Associate Professor, Professor).*

INTOBA is a double-blind peer-reviewed, open access journal that aims to share original and qualified scientific studies in the fields of social sciences, educational sciences, culture-arts and language on an international platform. With an interdisciplinary approach, our journal includes current discussions, research and applications in these fields..

CİLT | VOLUME 5 / SAYI | ISSUE 2 / ARALIK | DECEMBER 2025

YAYIN DİLİ / PUBLICATION LANGUAGE

Türkçe - English

Ücretsiz | Free of Charge

İMTYAZ SAHİBİ - YAYINCI | PROPRIETOR - PUBLISHER
Assist. Prof. Dr. Mehmet Nuri ŞANDA – Ardahan University

TASARIM | DESING
Oresoft Yazılım Ltd. Şti.

YÖNETİM YERİ VE YAZIŞMA ADRESİ
MANAGEMENT CENTER AND COMMUNICATION

www.intoba.org

info@intoba.org

intobadergisi@gmail.com

Sırrı Çelik Bulvarı No: 4 Kat: 9/124 Çekmeköy / İstanbul / Türkiye

İNTOBA'da yer alan makalelerdeki görüşler, bu görüşlerden doğabilecek hukuki ve cezai sorumluluklar, varsa yazım eksiklikleri ve hataları makale sahiplerine ait olup İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi'ni - İNTOBA'yı bağlamaz.

Bu dergide yayımlanan eserlerin telif hakları yazarlarına aittir. Bu nedenle İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (İNTOBA) yazarlardan hakem değerlendirme ücreti talep etmez ve makalesi yayımlanan yazarlara ödeme yapmaz. Makaleler, Creative Commons Alıntı-Gayriticari 4.0 (CC BY-NC) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Lütfen yazar ile iletişime geçmek için iletişim bilgilerinin yer aldığı eserin ilk sayfasına bakınız.

The opinions in the articles in INTOBA, the legal and criminal responsibilities that may arise from these opinions, and the spelling deficiencies and errors, if any, belong to the article owners and do not bind the Journal of Humanities and Social Sciences Academy - INTOBA.

The copyrights of the works published in this journal belong to their authors. For this reason, the Journal of Humanities and Social Sciences Academy - INTOBA does not demand a peer review fee from the authors and does not pay the authors whose articles are published. Articles are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC) International Licence. Please see the first page of the manuscript for contact information to contact the author.

DERGİ BİLGİSİ

PUBLICATION
INFORMATION

İNTOBA

EDİTÖR KURULU

BOARD OF EDITORS

İNTOBA

BAŞ EDİTÖR | EDITOR IN CHIEF

Emeritus Prof. Peter Benjamin Golden *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*

EDİTÖR | EDITOR

Prof. Dr. Elçin İbrahimov *Karabakh University - Xankendi - Azerbaijan*

Assist. Prof. Dr. Fasih Dinç *Ardahan University - Ardahan - Türkiye*

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ | ENGLISH LANGUAGE EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Fatma Köprülü *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

Assist. Prof. Dr. Bashir Saade *University of Stirling - Scotland - United Kingdom (UK)*

Dr. Üstün Yüksel *Independent Researcher - Kayseri - Türkiye*

Science Expert. Zeynep Sav *Republic of Turkey Ministry of National Education - Ankara - Türkiye*

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ | TURKISH LANGUAGE EDITORS

Assist. Prof. Dr. Yasemin Çürük *Dogus University - İstanbul - Türkiye*

Assist. Prof. Dr. Hatice Veli *Istanbul Gelisim University - İstanbul - Türkiye*

ALAN EDİTÖRLERİ | AREA EDITORS

ANTROPOLOJİ

Prof. Dr. Antonella Minelli *University of Molise - Molise - Italy*

ÇEVİRİ BİLİM, DİL BİLİM, FİLOLOJİ

Prof. Dr. Natalia Luchianciuc *B.P. Hasdeu State University - Cahul - Republic of Moldova*

Assoc. Prof. Dr. Jozef Stefcik *University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia*

EDEBİYAT VE KÜLTÜREL MİRAS

Assist. Prof. Dr. Sandra Guglielmi *University of Molise - Molise - Italy*

EĞİTİM BİLİMLERİ VE PEDAGOJİ

Prof. Dr. Kulash Mamirova *Kazakh National Women's Teacher Training Univ. Kazakhstan*

MÜZİK - SANAT

Prof. Dr. Katarina Eric *University of Kragujevac - Kragujevac - Serbia*

TARİH

Assoc. Prof. Dr. Alev Duran *İstanbul Aydın Üniversitesi - İstanbul - Türkiye*

PSİKOLOJİ

Prof. Dr. Rejep Rejepov *Cyprus Aydin University - Kyrenia - TRNC (Cyprus)*

SOSYAL BİLİMLER

Assist. Prof. Dr. Yaroslav Pylypchuk *National Pedagogical Dragomanov University - Kyiv, Ukraine*

SOSYOLOJİ

Assist. Prof. Dr. Kateryna Bannikova *Kharkiv University of Humanities - Kharkiv - Ukraine*

BİLİM KURULU

BOARD OF SCIENCE

İNTOBA

BİLİM KURULU | SCIENCE BOARD

Prof. Dr. Şerife Yorulmaz	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Hasan Yürek	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Martin Stokes	<i>King's College London University – London – İngiltere</i>	
Prof. Dr. Rabije Murati	<i>University of Tetovo – Tetova – Republic of North Macedonia</i>	
Prof. Dr. Selahattin Avşaroğlu	<i>Necmettin Erbakan University – Konya – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Mirzana Pasic-Kodric	<i>International University of Sarajevo – Bosnia and Herzegovina</i>	
Prof. Dr. Nazife Aydınöğlü	<i>International Final University – Kyrenia – TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Leila Mingazova	<i>Kazan Federal University – Kazan – Russian Federation</i>	
Prof. Dr. Kateryna G. Mykhaylyova	<i>Kharkiv University of Humanities – Kharkiv – Ukraine</i>	
Prof. Dr. Nadiia Stezhko	<i>Kyiv National Economic University – Kyiv – Ukraine</i>	
Prof. Dr. Selahattin Döğüş	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University – K.Maraş – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Cıldız Urmanbetova	<i>Kyrgyzstan-Turkey Manas University - Bishkek - Kyrgyzstan</i>	
Prof. Dr. Amina Siljak-Jesenkovic	<i>Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu – Bosnia and Herzegovina</i>	
Prof. Dr. Lütviyye Asgerzade	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences - Baku - Azerbaijan</i>	
Assoc. Prof. Dr. İbrahim Bozkurt	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Assoc. Prof. Dr. Artea Panajotovic	<i>Alfa BK University - Belgrade - Serbia</i>	
Assoc. Prof. Dr. Jolita Dudaite	<i>Mykolas Romeris University - Vilnius - Lithuania</i>	
Assoc. Prof. Dr. Richard Szanto	<i>University of Szeged - Szeged - Hungary</i>	
Assoc. Prof. Dr. Saida Quliyeva	<i>Baku State University - Baku - Azerbaijan</i>	
Assoc. Prof. Dr. Dragica Zugic	<i>University of Donja Gorica - Podgorica - Montenegro</i>	
Assoc. Prof. Dr. Shahnoza Nazarova	<i>Academy of Sciences of Uzbekistan - Uzbekistan</i>	
Assoc. Prof. Gabriela Dubcova	<i>University of Economics in Bratislava – Bratislava – Slovakia</i>	
Assist. Prof. Dr. Girayalp Karakuş	<i>Amasya University - Turkey</i>	
Assist. Prof. Dr. Raziikhan Abdieva	<i>Kyrgyzstan-Turkey Manas University - Bishkek - Kyrgyzstan</i>	
Assist. Prof. Dr. Radka Stolarikova	<i>Czech University of Life Sciences Prague – Czech Republic</i>	

HAKEM LİSTESİ

LIST OF REFEREES

İNTOBA

HAKEM LİSTESİ | LIST OF REVIEWERS

Prof. Dr. Süleyman Kaan Yalçın	<i>Fırat University - Elazığ - Türkiye</i>
Prof. Dr. Azizağa Necefzade	<i>Karabakh University - Hankendi - Azerbaijan</i>
Prof. Dr. Yılmaz Karadeniz	<i>Amasya University - Amasya - Türkiye</i>
Prof. Dr. Faride Allahverdiyeva	<i>Azerbaijan University of Languages - Baku - Azerbaijan</i>
Prof. Dr. Mehmet Emin Usta	<i>Sakarya University - Sakarya - Türkiye</i>
Assoc. Prof. Dr. Aytən Qurbanova	<i>Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası - Baku - Azerbaijan</i>
Assoc. Prof. Dr. Hatice Gedik	<i>Aksaray University - Aksaray - Türkiye</i>
Dr. Çiğdem Duman	<i>Tarsus University - Mersin - Türkiye</i>
Dr. Hasan Gürkan	<i>Toros University - Mersin - Türkiye</i>

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

İNTOBA

İNTOBA, Uluslararası, çift kör hakemli, akademik, açık erişimli bir dergidir. İNTOBA Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri, Bosna Hersek, İngiltere, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC. (Kıbrıs), Litvanya, Macaristan, Makedonya, Karadağ, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Türkiye ve Ukrayna'dan farklı disiplinlere mensup akademisyenleri bir araya getirmiştir.

AMAÇ

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy), eleştirel bakış açılarını teşvik eden dergi, farklı disiplinlere mensup bilim insanlarının bilimsel niteliği yüksek çalışmalarını yayınlamaya alanındaki bilgi birikimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

KAPSAM

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi Antropoloji, Çeviri Bilim, Dilbilim, Filoloji, Edebiyat ve Kültürel Miras, Eğitim Bilimleri ve Pedagoji, Müzik, Sanat, Psikoloji, Sosyal Bilimler, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler alanlarında yapılan özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları uluslararası bir platformda paylaşmayı amaçlayan, çift-kör hakemli, açık erişimli bir dergidir.

Yayımlanma Ayları

İNTOBA, **Haziran – Aralık**'ta yayımlanır.

AÇIK ERİŞİM

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi, bilimsel çalışmaların ilerleyebilmesi için BOAI - Budapeşte Açık Erişim Bildirgesi'nde yer alan, hakemli dergi literatürünün açık erişimli olması girişimini destekler ve yayımlanan tüm yazıları herkesin okuyabileceği ve indirebileceği bir ortamda ücretsiz olarak sunar. İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi, editörler kurulu, yayın kurulu, danışma kurulu, yazarları ve hakemleri "Yayın Etiği Komitesi (Committee on Publication Ethics, COPE)" ve "Açık Erişim Dergiler Dizini (Directory of Open Access Journals, DOAJ)" gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş "Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık İlkeleri ve En İyi Uygulamalar"a bağlı kalarak, akademik ve etik standartlarla uyumlu bir şekilde yayıncılıkta yanlış uygulamaların önüne geçmeyi taahhüt eder.

INTOBA

INTOBA is an international, double-blind peer-reviewed, academic, open-access journal. INTOBA has brought together academics from various disciplines from Azerbaijan, the United States of America, Bosnia and Herzegovina, England, Italy, Kazakhstan, Kyrgyzstan, TRNC (Cyprus), Lithuania, Hungary, Macedonia, Montenegro, Uzbekistan, the Russian Federation, Serbia, Slovakia, Turkey, and Ukraine.

AIM

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy, a journal that promotes critical perspectives, aims to contribute to the body of knowledge in its field by publishing high-quality scientific works of researchers from various disciplines.

SCOPE

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy is a double-blind peer-reviewed, open-access journal that aims to share original and high-quality scientific studies in the fields of Anthropology, Translation Studies, Linguistics, Philology, Literature and Cultural Heritage, Educational Sciences and Pedagogy, Music, Art, Psychology, Social Sciences, Sociology, and International Relations on an international platform.

Publication Months

*INTOBA is published in **June and December**.*

OPEN ACCESS POLICY

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy supports the initiative for open access to peer-reviewed journal literature, as stated in the BOAI - Budapest Open Access Initiative, for the advancement of scholarly work, and provides all published articles free of charge in an environment where everyone can read and download them. INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy, its editorial board, publication board, advisory board, authors, and reviewers are committed to preventing malpractice in publishing in accordance with academic and ethical standards by adhering to the "Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing" determined by organizations such as the "Committee on Publication Ethics (COPE)" and the "Directory of Open Access Journals (DOAJ)".

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

ARŞİV POLİTİKASI

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy)'de yayımlanan tüm çalışmalar derginin kendi web sitesinde yazar ve araştırmacıların faydalanması amacıyla arşivlenmektedir. Dergide yayımlanan tüm makalelere ait üst veriler ve tam metinler XML ve .pdf formatında 3. parti bulut bir sunucuda erişime kapalı bir şekilde saklanmaktadır. ZENODO aracılığıyla tüm makaleler (.pdf) formatında ZENODO sunucularında saklanmakta ve makaleye verilen doi numaralarıyla erişime sunulmaktadır. Dergide yayımlanan tüm makaleler Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Milli Kütüphane bünyesindeki EYDES SİSTEMİ'ne yüklenmekte ve orada depolanmaktadır.
<https://www.millikutuphane.gov.tr/page/eydes>

ARCHIVE POLICY

All works published in INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy are archived on the journal's own website for the benefit of authors and researchers. All metadata and full texts of articles published in the journal are stored in XML and .pdf formats on a closed-access, third-party cloud server. Through ZENODO, all articles (.pdf) are stored on ZENODO servers and made accessible with the doi numbers assigned to the articles. All articles published in the journal are uploaded to the EYDES SYSTEM within the National Library affiliated with the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey and stored there:
<https://www.millikutuphane.gov.tr/page/eydes>

DOI KULLANIMI

DOI, alıntılama yapmak ve elektronik dokümanlara bağlantı vermek için kullanılmaktadır. DOI, elektronik yayımlamanın başlangıcında yayımcı tarafından belgelere atanan, alfa-nümerik şeritlerden oluşur ve benzersizdir. Atanan DOI hiçbir şekilde değişmez. Bu sebeple, bir dokümandan alıntılama yapmak için uygun bir araçtır. İNTOBA (ISSN: 2791-6766), yazarlara, bir makalenin kendi kendine arşivleme (yazarın kişisel web sitesi) ve yayınlandıktan sonra kurumsal bir havuzda arşivleme için bir makalenin (yayıncı pdf) nihai yayınlanmış sürümünün kullanılmasına izin verir.

DOI USAGE

DOI can be used for citation and linking to electronic documents. DOI consists of unique alphanumeric strings assigned to documents by the publisher at the beginning of electronic publication. The assigned DOI never changes. Therefore, it is a suitable tool for citing a document.

INTOBA (ISSN: 2791-6766) allows authors to use the final published version of an article (publisher pdf) for self-archiving (author's personal website) and archiving in an institutional repository after publication.

İNTİHAL POLİTİKASI

İNTOBA'ya gönderilen tüm çalışmalar Turnitin İntihal Tespit Programı ile taranmaktadır. Makalelerin intihal (benzerlik) oranı en fazla % 20 olmalıdır. Bu oranı geçen makaleler reddedilerek yazar(lar)ına iade edilir. Raporda makalelerin tek bir kaynağa benzeşim oranı %10 ve üzeri olamaz. Benzerlik oranı %20'in altında olsa da sorun görülen makalelerin değerlendirme süreci sonlandırılır. Tezden üretilen makalelerde benzerlik oranı % 30'u geçemez.

PLAGIARISM POLICY

All submissions sent to INTOBA are scanned with the Turnitin Plagiarism Detection Program. The plagiarism (similarity) rate of articles must be a maximum of 20%. Articles exceeding this rate are rejected and returned to the author(s). In the report, the similarity rate of articles to a single source cannot be 10% or higher. Even if the similarity rate is below 20%, the evaluation process of articles with identified issues is terminated. For articles derived from theses, the similarity rate cannot exceed 30%.

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

İNTOBA - İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy), Committee on Publication Ethics (COPE), ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) yayın etiği ilkelerini benimsemiştir. Directory of Open Access Journals (DOAJ) ve Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönetmeliği tarafından yayınlanan Ulusal ve Uluslararası Etik Yayıncılık İlkeleri'ni benimsemiştir.

Editör ve Bilim / Yayın Kurulu Üyelerinin Dergide Makale Yayınlama Politikası:

- Derginin içeriğinin çeşitliliğini korumak ve diğer yazarlara daha fazla fırsat tanımak amacıyla derginin yayıncısı, baş editörü, editörleri, alan editörleri, yayın ve bilim kurulu üyeleri dergiye yayınlanmak üzere her yıl en fazla 1 (bir) makale gönderebilir.
- Her sayıda, dergi yönetiminden en fazla 2 (iki) kişinin makalesi yayınlanabilir. Daha fazlası yayınlanamaz.

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Ön Değerlendirme Süresi: Ön değerlendirme süreci 15 gün içinde tamamlanmaktadır. Ön değerlendirme sürecinden başarıyla geçen makaleler için hakem süreci başlatılmaktadır.

Çift Kör Hakem Süreci: Dergimiz çift kör hakem süreci yürütmektedir. Hakemlerin yazarlarla aynı kurumdan olmamalarına özen gösterilmektedir. Hakemlerin isimleri titizlikle saklanmakta ve hiçbir şekilde açıklanmamaktadır.

Hakem Ataması ve Karar: Makalenin alanına göre ilk aşamada iki hakem tayin edilmektedir. Gelen raporlar doğrultusunda editör incelemesini yapmakta ve bir karara varmaktadır. Editör gerekli görürse ilave hakem görüşüne başvurabilmektedir. Bir ret ve bir majör/minör revizyon veya kabul kararı verilmesi halinde editör üçüncü bir hakem görüşüne gerek duymadan kendi değerlendirmesini yaparak makale hakkında karar alabilir.

MAKALE YAZIM KURALLARI

Dergimiz gönderilen makaleler APA 6 referans formatına uygun hazırlanmalıdır. Yayımlanmak üzere gönderilecek bilimsel çalışmaların EASE (European Association of Science Editors) ilkelerindeki esaslar (Başlık, Yazar Listesi, Özet, Anahtar Kelimeler, Giriş, Yöntem, Bulgular ve Sonuç) dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

INTOBA - Journal of Humanities and Social Sciences Academy has adopted the publication ethics principles of the Committee on Publication Ethics (COPE) and ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors). It has adopted the National and International Ethical Publishing Principles published by the Directory of Open Access Journals (DOAJ) and the Council of Higher Education Scientific Research and Publication Ethics Directive.

Policy on the Publication of Articles by Editors and Science/Publication Board Members in the Journal:

- To maintain the diversity of the journal's content and provide more opportunities for other authors, the journal's publisher, editor-in-chief, editors, field editors, and members of the publication and science boards can submit a maximum of 1 (one) article each year for publication in the journal.
- In each issue, a maximum of 2 (two) articles from the journal management can be published. More than this cannot be published.

EVALUATION PROCESS

Preliminary Evaluation Period: The preliminary evaluation process is completed within 15 days. For articles that successfully pass the preliminary evaluation process, the refereeing process is initiated.

Double-Blind Peer Review Process: Our journal employs a double-blind peer review process. Care is taken to ensure that the referees are not from the same institution as the authors. The names of the referees are meticulously kept confidential and are not disclosed in any way.

Referee Assignment and Decision: In the initial stage, two referees are assigned according to the field of the article. Based on the received reports, the editor conducts a review and makes a decision. If the editor deems it necessary, they may consult an additional referee. If one rejection and one major/minor revision or acceptance decision are received, the editor can make a decision about the article based on their own evaluation without needing a third referee's opinion.

ARTICLE WRITING GUIDELINES

Articles submitted to our journal must be prepared in accordance with the APA 6 reference format. Scientific works submitted for publication should be prepared taking into account the principles in the EASE (European Association of Science Editors) guidelines (Title, List of Authors, Abstract, Keywords, Introduction, Method, Findings, and Conclusion).

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

MAKALENİN SAYFA TASARIMI

- Makalenin tümü Cambria yazı fontu ile A4 kağıt boyutunda yazılmalıdır.
- Sayfa yapısı olarak sağ, sol, alt ve üst kısımlardan 2,54 cm kenar boşluğu bırakılmalıdır.
- Satır aralıkları 1,15 cm şeklinde ayarlanmalıdır.
- Kapak sayfasındaki Türkçe ana başlık 11 punto, koyu ve büyük harfle; İngilizce ana başlık 11 punto, koyu, küçük harfle; özet abstract ve künyede kullanılan yazılarda 8 punto kullanılmalıdır.
- Makalenin iç bölümlerinde tüm yazılar 11 punto ile yazılmalıdır.
- Tablo, harita, fotoğraf, şekillerin başlık, içerik ve altında verilen kaynakları iki yana yaslı ve 10 punto ile yazılmalıdır.
- Sayfa en altında verilen dipnotlar da 10 punto ile yazılmalıdır.
- Paragraflar başında girinti bırakılmamalıdır.
- Paragraflar öncesi ve sonrasında 6nk boşluk bırakılmalıdır.
- Yazılarda ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'na uyulmalıdır.
- Dergimizin Türkçe ve İngilizce "Örnek Makale Yazım Şablonu"na web sitemizdeki Formlar menüsünden ulaşabilirsiniz.

ARTICLE PAGE DESIGN

- The entire article must be written in Cambria font on A4 paper size.
- A margin of 2.54 cm should be left on the right, left, bottom, and top sides as the page layout.
- Line spacing should be set to 1.15 cm.
- The Turkish main title on the cover page should be 11 points, bold, and in uppercase letters; the English main title should be 11 points, bold, and in lowercase letters; the text used in the abstract and author information should be 8 points.
- All text in the body of the article should be written in 11 points.
- The titles, content, and sources given below tables, maps, photographs, and figures should be written in 10 points and justified.
- Footnotes given at the bottom of the page should also be written in 10 points.
- No indentation should be left at the beginning of paragraphs.
- A spacing of 6nk should be left before and after paragraphs.
- The Turkish Language Association's Spelling Guide should be followed in writings and abbreviations.
- You can access the Turkish and English "Sample Article Writing Template" of our journal from the Forms menu on our website.

GİZLİLİK BİLDİRİMİ

Editör, değerlendirme sürecinde gizliliği korumalıdır. Yazarların çalışmaları, hakemlere ve yayın ekibi dışında hiçbir kişiye açıklanmamalıdır. Hakem raporları da gizli tutulmalı ve yalnızca ilgili kişilerle paylaşılmalıdır.

CONFIDENTIALITY STATEMENT

The editor must maintain confidentiality during the evaluation process. Authors' work should not be disclosed to any individuals other than the reviewers and the publishing team. Reviewer reports must also be kept confidential and shared only with the relevant parties.

ÜCRET POLİTİKASI

İNTOBA, yazarlardan gönderim bedeli, makale işleme bedeli, yayım ve basım ücreti gibi isimler altında **hiçbir ücret almaz**. Makale yayınlamak için de yazarlara ödeme yapılmamaktadır.

FEE POLICY

INTOBA does not charge authors any fees under names such as submission fee, article processing fee, publication fee, or printing fee. Authors are also not paid for publishing articles.

LİSANS

İNTOBA - İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi'nin, açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC 4.0) ile lisanslıdır.

LICENSE

The open-access articles of INTOBA - Journal of Humanities and Social Sciences Academy are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ | RESEARCH ARTICLES

Edebiyat - Dil - Kültür Çalışmaları | Literature - Language - Culture Studies

Anar Farajov

Language death under globalization: Causes and level of danger

77-87

Küreselleşme Altında Dil Ötümü: Nedenleri ve Tehlike Seviyesi

Sosyal Bilimler - Tarih | Social Sciences - History

Edip Uzundal

19. Yüzyıl Osmanlı basınında medeniyet tasvirleri: Zerrât mecmuası örneği

88-111

Asiye Ay

Depictions of Civilization in the Ottoman Press of the 19th Century: The Case of Zerrat Magazine

Edebiyat - Dil - Kültür Çalışmaları | Literature - Language - Culture Studies

Gunel Hümmetova

Bakhtiyar Vahabzade Lirîğinin Konu Çevresi ve Multikültürel Değerleri

112-125

The Theme Scope and Multicultural Values of Bakhtiyar Vahabzade's Lyrics

Eğitim Bilimleri | Educational Sciences

Dudu Pelin Koylu

Mevsimlik Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Karşı Tutumlarının İncelenmesi

Vehbi Uzundağ

An examination of the attitudes of seasonal agricultural worker students towards school

126-146

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

İNTOBA

Günel Hümmeetova

BAHTİYAR VAHABZADE LİRİĞİNİN KONU ÇEVRESİ VE MULTİKÜLTÜREL DEĞERLERİ

Özet: Makalede, Modern Azerbaycan edebiyatının önde gelen şairlerinden, tüm Türk dünyasının şairi olarak kabul edilen Bahtiyar Vahabzade'nin yaratıcılığına milli manevi değerler açısından yaklaşım ve şiirlerinde tasvir ettiği temel konular ile betimleme problemleri tematik bölümler temelinde incelenmiştir. Şairin şiirlerinin temaları çeşitli açılardan analiz nesnesine çevrilmiştir. Nitekim, B. Vahabzade'nin şiirleri çokkültürlü değerler açısından analiz edilmiş ve bu, şiirlerinden verilen örneklerle genellenmiştir. Makalede şairin vatanseverlik temasında yazdığı şiirler geniş bir şekilde ele alınmış ve onun soyuna, tarihine, halkın birliğine ve topraklarının bölünmesine kayıtsız kalmaması analiz kapsamında değerlendirilmiştir. İnsanların içsel duyguları ve heyecandan doğan yüce hislerin ifadesi, vatana, millete, ana dile olan sadakati gösterilmektedir. Bir vatan evladının hangi niteliklere sahip olması gerektiği fikri, toprak sevgisi, vatan hasreti, halk ve millet endişesi, dilin tarihsel hafızası yansıyan şiirleri incelenmiştir. Şairin Azerbaycan edebiyatında, şiirinde, biliminde ve siyasetinde kendine özgü bir yeri vardır. Eserlerinin içeriğine ve fikirlerine bakıldığında, şiirlerinde işlediği temaların tüm yaratıcılığı boyunca birbiriyle bütünleştiği görülmektedir. Nitekim Bahtiyar Vahabzade, şiirlerinde vatanını, onun çalışkan insanlarını, doğasını ve halkın iç dünyasını sanatkar ustalığıyla edebi betimlemelerle işlemiş ve bu yönler çeşitli açılardan analiz edilmiştir

Anahtar Kelimeler: Şair, Lirik, Millî Değerler, Edebî Betimlemeler, Tasvir.

The Theme Scope and Multicultural Values of Bakhtiyar Vahabzade's Lyrics

Abstract: In the article, the poetry of Bakhtiyar Vahabzade, considered a prominent poet of modern Azerbaijani literature and a poet of the entire Turkic world, is studied in the context of national spiritual values. The main theme and issues of description in his poetry have been analyzed based on thematic divisions. The topic of the poet's work has been examined from several aspects and turned into an object of analysis. For instance, the analysis of B. Vahabzade's poetry from the perspective of multicultural values and the selection of patriotic themes from his poetry have been generalized. In the article, his poetry on patriotism has been extensively analyzed, and his attention to the unity of the nation and the division of its lands has been presented as the object of study. The idea that a person must possess loyalty and love for the homeland, the nation, and the mother tongue, as well as the emotional expression of deep feelings of excitement and belonging, is conveyed. Poems reflecting themes such as love for the land, longing for the homeland, national and public concerns, and historical memory of the language have been explored. The poet has a unique place in Azerbaijani literature, poetry, science, and politics. When we examine the content and ideas of the poet's works, we see that all themes in his creativity are interconnected. Indeed, Bakhtiyar Vahabzade's poems portray his homeland, its hardworking people, nature, and the inner world of its people through artistic expression and aesthetic imagery from various perspectives.

Keywords: Poet, Language, National Values, Artistic imagery, Depiction.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. (Ph.d), Azerbaijan Dövlət Pedaqoji University, Bakı, Azerbaijan, guelpeniyeva@mail.ru

Atf için / How to cite this article (APA 6): Hümmeetova, G. (2025). Bahtiyar vahabzade liriğinin konu çevresi ve multikültürel değerleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi*, 5(2), 112-125.

Lisans / Licence: Bu eser Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18071278>
INTOBA, Aralık/December 2025; 5(2), 112-125.
ISSN: 2791-6766 - www.intoba.org

MAKALE GEÇMİŞİ / ARTICLE HISTORY

Gönderim (Received): 24.06.2025
Revizyon (Revised): 15.11.2025
Kabul (Accepted): 10.12.2025

GİRİŞ

Şairin eserinde, onun gerçek bir vatandaş, halkının bir şairi, milletinin bir evladı olduğu açıkça hissedilmektedir. Sanatçı, sadece Azerbaycan'ın değil, tüm Türk dünyasının sevilen bir şairidir ve büyük şiirsel ustalığıyla Türkçülük ve Azerbaycancılık fikrini şiirlerinde benzersiz bir şekilde yansıtmıştır. Halkına olan bağlılığının ve vatanına olan bağlılığının sanatsal bir yansımasını yaratmıştır. "B. Vahabzadeh'in sanatını, özellikle şiir anlayışını, Azerbaycan'da yüzyıllardır süren ulusal öz farkındalık ve bağımsızlık mücadelesinin sanat alanında bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür" (Heydarova, 2010). Şairin eserini birkaç yönden analiz nesnesine getirebiliriz:

1. Bahtiyar Vahabzade'nin şiirinin dilsel özelliği,
2. Şairin şiiri üzerine edebi-eleştirel düşünceler ve değerlendirmeler,
3. Sanatçının şiirinin konu alanı,

Bahtiyar Vahabzade'nin şiirinin dilsel özelliklerini ele aldığımızda, şairin dilinin zengin bir kelime dağarcığına sahip akıcı, açık, anlaşılır ve mecazi üslubuyla dikkat çektiğine tanık oluyoruz. "Bakhtiyar Vahabzadeh'in şiir dili, onun bireysel özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Şair, ulusal dilin canlı ifade araçlarına dayanarak, güçlü bir sanatsal ve estetik etkiye sahip örnek bir sanatsal dil yaratmıştır. Kullandığı dil birimleri, imgelerin karakterizasyonu, anlatı yönteminin cazibesi ve anlatılan olayların gerçekliği açısından büyük önem taşımaktadır. Şairin eserlerinde göze çarpan renkli imgeler, doğrudan şairin canlı halk dilinin zenginliklerini yaratıcı bir şekilde kullanma becerisiyle ilgilidir" (Almammadova, 2010, s. 24). Şairin sözlerinin diline bir dilbilimcinin bakış açısıyla yaklaşırsak, her bir sanatsal betimleme aracına dahil edilen sözcüklerin sözcüksel anlambilim ve sözcüksel anlam yüküne uygun olarak seçilip kullanıldığını görebiliriz. Aynı zamanda, B. Vahabzadeh'in edebi dilin normlarına uygun dil kullanımı ve günlük dilin ustaca kullanımı, sözlerinin anlam yükünü daha da derinleştirir.

Şairin şiirlerini kapsayan temanın genel bir resmini oluşturursak, şu ayrımı elde edebiliriz:

- Bahtiyar Vahabzade'nin şiirlerindeki vatanseverlik teması,
- Bağımsızlık temasını yansıtan şiirleri,
- Ulusal ve evrensel değerlerin yansıması,
- Şiirlerinde özgürlük fikirleri,
- Şiirlerinde ulusal uyanış fikirleri,
- Şiirlerinde Türkçülük fikrinin yansıması,
- Felsefi şiirler,
- Aşk şiirleri,
- Doğa şiirleri,
- Ana dilin önemini ifade eden şiirler,
- Bağımsızlık fikri
- Gazeteci çalışma tarzı

Bakhtiyar Vahabzade'nin sözlerinin teması ve multikültürel değerler

Vatanseverlik teması şairin sözlerinde ana yerlerden birini işgal eder. "Adı vatanseverlikle anılan seçkin, yeri doldurulamaz halk şairi Bakhtiyar Vahabzade, okuyucuları tarafından her zaman en sevilenlerden biri olmuştur. Bakhtiyar dediğinizde vatan, vatanseverlik aklınıza gelir ve vatan dediğinizde de Bakhtiyar aklınıza gelir" (Mammadova, 2023). Gerçekten de şairin sözlerinin bir bölümünü okuduğunuzda kaçınılmaz olarak vatan sevgisi, vatan borcu ve vatanseverlik duyguları hissedersiniz. Vatanın her karışı için canını feda etmeye hazır bir vatan evladı olursunuz.

"Vatanseverlik teması halk şairi Bakhtiyar Vahabzade'nin yaratıcılığının ana çizgisidir. Vatan, dil, söz ve toprak bağımsızlığı için bir ömür boyu mücadele eden şair, vatanın özgürlüğü için gerçek bir vatansever ve vatandaş olarak iz bırakmıştır. Her karışı harikulade, büyüleyici güzelliklerle dolu vatanımız, şair için kutsal bir yerdir. B. Vahabzade'nin vatanseverlik teması üzerine yazdığı eserlerde, hüznü, şefkatli bir şairin ruh hali hissedilir. Çünkü parçalanmış bir vatandan, en sevimli köşeleri nankör, ikiyüzlü düşmanların iğrenç entrikalarının yeri olan bir vatandan, halkın gözü olan Araz Nehri tarafından ikiye bölünmüş ve şu ve bu damgayla işaretlenmiş bir vatandan bahsediyor" (Heydarova, 2010).

Şairin yaratıcılığında, Araz Nehri'nin ayırdığı Güney Azerbaycan'a duyulan özlem, Güney Azerbaycanlı kardeşlerinden ayrılığı, vatanından ayrılmanın ne kadar acı verici olduğunu, vatan evladını bile selamlayamamanın acısının kendisi için ne kadar acı olduğunu anlattı. Vatan acısının Fuzuli'nin acısıyla karşılaştırılması, Bahtiyar'ın vatan sevgisinin ve vatanseverlik duygusunun sanatsal bir ifadesidir. "Vatandaş şair, ana vatanının ikiye bölünmesine, kadim bir tarihe sahip olan milletin ayrı sınırlar içinde yaşamasına tahammül edemez. Halkına yöneltilen bu haksızlık onu son derece öfkelenir. Yazar, acısını Bağdat'ta yaşayan ve vatanına dışarıdan bakan Fuzuli ile karşılaştırır. Ancak Fuzuli'den farklı olarak vatanına dışarıdan değil, vatanından bakar" (Mirzayeva, 2017).

Arazın
bu tayı vetenim,
o tayı vetenim,
Veteni görmeye amanım yox benim
**
Füzuli hesretle qürbetden vetene baxırdı.
Men ise...
Vetenden-vetene baxıram.

Bakhtiyar Vahabzadeh'in yaratıcılığının temeli, vatanına, halkına ve vatandaşlarına olan sevgisinin ifadesi ve bunlardan doğan duyguların sanatsal yansımasıdır, her satırı sevgiyle okunur ve dillerin ezberlenmesi haline gelir. Şairin "Ben Azerbaycan'ın bir evladım" şiirini vurgulamak gerekir. Burada gerçek bir vatansever vatandaş, vatanın evladı ve halkına ve vatanına adanmış bir Azerbaycan şairi figürüyle karşılaşırız. "Şiirde vatanseverlik fikri vurgulanır ve ön plana çıkarılır. Aynı zamanda, eski Türklerin dünya görüşlerinin ve inançlarının burada sanatsal yansımasını bulması dikkat çekicidir. Şiir bu dizelerle başlar" (Heydarova, 2010).

Azerbaycan oğluyam,
Odu Allah sanmışam.
Anam torpaq, atam od-
Men oddan yaranmışam.

Bu dizelerde, soyuna ve köklerine sadık vatansever bir şair, bir Azerbaycanlı, bir Türk evladı görüyoruz. Çünkü şairin dile getirdiği bu dizelerde, eski Türk inançlarında kutsal sayılan ve Zerdüştlükten miras alınan Ateş'e olan bağlılığın, Toprak Ana'daki "Otuge" inancının ve ayrıca "Baba, Güneş, ateş, ısı ve Ana, Toprak'ın insanın yaratılışında ana rolü oynadığı" inancının sanatsal tezahürünü görüyoruz. İnsan, yaratıcı güç olan Güneş tarafından yaratılmış ve Dünya'ya ısı vermiştir."

Azerbaycan oğluyam,
At belinde doğuldum;
Zamanın qazanında
Neçe defe dağ oldum

**

Neyleyek ki..
zamanın
Uğursuz yollarında
İkiye bölünmüşem,
İki başlı, bir qelbli
Bir bedene dönmüşem.

Şiirin bu dizelerinde, Azerbaycan halkı, ne kadar haksızlığa uğramış olursa olsun, bir atın sırtında savaşçı olarak doğmuştur ve beyaz at, hedeflerine ulaşmanın bir sembolü olduğu gibi, şairin geleceğe dair umudu da görülmektedir. Dikenli tellerle beyaz bir kağıda siyah mürekkeple yazılmış bir kararla ayrılmış, bölünmüş ve iki kardeşi birbirinden sürgün edilmiş olan Azerbaycan'ın yeniden birleşeceğine dair büyük bir umut beslediği açıkça fark edilmektedir. "Azerbaycan edebiyatının seçkin şairi, büyük Azerbaycanlı B. Vahabzade'nin eserinde, vatan, ana ve tüm Azerbaycan teması okuyucuların dikkatini çekmektedir. Edebiyat ve kamu düşüncesi tarihimizde büyük Azerbaycanlılardan biri olmaya devam eden B. Vahabzade, Azerbaycancılığın en güçlü temsilcilerinden biri olarak anılacaktır. Oluşturduğu koleksiyon, Azerbaycancılık ideolojisine yapılmış en değerli katkıdır" (Irada, 2016). Şairin eserinin en ustaca dizeleri, vatan sevgisinin ve vatan özleminin her dizede hissedildiği dizelerdir:

Hem Tebriz, hem Bakıdır
Mekkem, Medinem benim

Memleketini Mekke ve Medine'ye benzettiği dizeleri sayabiliriz. Bir vatansever olarak Tebriz'i Mekke, Bakü'yü Medine olarak gören şair, okuyucuya aydınlık bir yarının geleceği inancını aşlar. Her dizede acı, isyan, yakarış ve hakikat ve adalet terazisinin doğru çalıştığını görme arzusu insan kalbindeki vatansever duyguların daha da yoğunlaşmasına yol açar. "Sanatçı sosyo-politik konulara geniş yer vermiştir. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana ve özellikle 1960'lardan bu yana Asya ve Avrupa ülkelerine seyahatler başlamıştır. Ulusal-demokratik hareketler sonucunda ülke halkları ulusal "ben"lerine, ulusal-manevi öz farkındalıklarına geri dönmüşlerdir" (Askerli, 2020).

Bahtiyar Vahabzadeh'in eserlerinde "Vatan Marşı" şiiri özel bir yere sahiptir; şiirde vatanının bir santimi için savaşmaya ve vatanın bütünlüğünü yeniden sağlamaya çağırır. Şair bu şiirde Anavatan'ın kendisine seslenir. Bu marşın yazıldığı 2018'den bu yana geçen iki yılda vatan bütünlüğü için savaşmaya başlamış ve 30 yıllık geçmişini bugünüyle birleştirmiştir.

Ey Veten oğlu, düşün, bil ki, senindir bu Veten,
Sabahın, hem bu günün, hem dünendir bu Veten.
Senin öz dövlətin, öz milletin, öz ceddin var
Veten uğrunda ölenler ölümünden doğular.

Vatan evlatlarını vatan için ölmeye çağırırken, ölümün güzelliğinden, şehitliğin kutsallığından ve vatanın kendisinden bahseder. "Bahtiyar Vahabzadeh'in milli ve manevi hafızası, vatan evladı olma, milli değerleri yaşatma, şiddete ve zorbalığa karşı isyan etme fikrine tamamen adanmıştır. B. Vahabzadeh bu fikrin mutlu bir vatandaşıydı. Öyle ki, sevgili oğluna ithaf ettiği şiirde bile ona her şeyden önce gerçek bir vatandaş olmasını, vatani sevmesini ve vatanın haklarına dikkat etmesini

tavsiye eder. Vatanın ve milli ve manevi değerlerin korunmasını her türlü mutluluk ve maddi nimetten üstün tutan şair şöyle yazmıştır (Guliyeva, 2021; 1926):

*Keşik çekmek! Şeref güdmek!
Bundan büyük şerefmi var?
Şeref güden özü dönüb şeref olar.
Esger kimi sev Veteni.
...İsteyirem Sen alışıb, sen yanasan esger kimi!
İmanına güvenesen, İnamına inanasan esger kimi.
Yeri gelse öz canından
Keçmeyi de bacarasan esger kimi!"*

Şair burada vatanına askerden daha sadık ikinci bir kişi tanımadığını söyler ve her vatandaşa vatanına asker gibi sadık bir vatandaş olmasını öğütler. Milli değerleri, vatan sevgisini, şehitliğin zirvesini ve vatan yolunda gözünü kırpmadan ölüme giden askerlerin vatanın gerçek evlatları olduğunu anlatır.

*Biz Vetən mecnunu, el aşiqi, sülh esgeriyik
Biz Vetən namine ölsek, dirilerden diriyik.
Menim öz ulduzumu bağrına basmış hilalim,
Dedi önder: "Yönü bayraqdaki üç rengden alım".*

Vatan sevgisini her türlü sevginin üstünde tutarak vatan sevgisinden deliliğe dönmenin gerçeğini, sevginin ancak vatan sevgisinden doğduğunu, savaşa değil barışa sadakatin önemini vurgular. Özellikle Azerbaycan halkının barışsever doğasını ortaya koyar. Aynı zamanda vatan için ölenlerin, onu satanlardan sağ olduğunu belirtir ve vatan için her zaman yaşayanlar arasına şehitleri, vatan için yaşarken ölenler arasına da hainleri dahil eder. Şair bu dizelerle sadece vatanseveri çağırarak kalmıyor, aynı zamanda üç renkli bayrağın bize dikte ettiği Türkcülüğü, İslamcılığı ve çağdaşlığı dikkate alarak yolda ilerlememiz gerektiğini bir sözcük örüntüsüyle dile getiriyordu. "Milli duygu, B. Vahabzadeh'in yaratıcılığında öncü faktördür. Vatanseverlik fikirleri hem eserlerinde hem de pratik faaliyetlerinde açıkça görülmektedir. Milletın ve Anavatan'ın kaderiyle ilgili ciddi sorunların çözümüne yakından katılmaktadır. Halkına düşman olanları tüm keskinliğiyle teşhir etmekte ve Azerbaycan'ın gerçeklerini dünyaya aktarmaktadır. Şairin hayatını ve çalışmalarını dikkatle takip ettiğimizde, Azerbaycan'ın siyasi, ekonomik ve manevi bağımsızlığı için verdiği mücadelelerde işgal ettiği değerli yer açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunlar, B. Vahabzadeh tarafından yapılan büyük eserlerin sadece küçük bir kısmıdır. Bunlarla birlikte, şair, yeryüzünde barış için bir savaşçı olarak, eserinde bireysel ulusların ulusal kurtuluş mücadelesinin tasvirine de özel bir yer ayırmıştır" (Khubanlı, 2005, s. 67). Bakhtiyar Vahabzadeh'in eserinin her kelimesinde ve satırında vatan sevgisi, bayrak sevgisi ve halk sevgisi hissedilmektedir.

*Senin haqqındır azadlıq, senin eşqindir iman,
Tapmar haqqa ve insanlığa haqqdan doğulan.
Beşerin derdini öz derdi bilib milletimiz.
Bizim öz niyyetimizden doğub hürriyyetimiz.
Geceler yatmadan evvel sor özünden ki:
"Bu gün Men ne etdim meni yurddaş eden öz yurdum üçün?"*

-mısrarlar daha etkili ve isyankâr, biraz da azarlayıcıdır. Şair sanki vatanında yaşarken haksızlıkaltında özgürlüğünü yeterince tadamadığından yakınmaktadır. Tam özgürlüğünü tadamamasının, vatanı için gerekli hiçbir şeyi yapmamasının, henüz tamamlanmamış vatanını bir bütün olarak görememesinin, yapılan işi hiç olarak görmesinin nedenini arar. Aynı zamanda bu

şiiir, tarihi kökleri olan, erkeklerin ve kadınların vatanı, bin bir kılıçlı erkeklerin ve kadınların vatanı olan Dede Korkut'un Oğuznamelerinin yeniden bir bütün haline geleceğini ve tek bir fikir altında toplanma zamanının geldiğini müjdeleyen bir marştı. Bu şiiir okuyucuya mücadele azmini, savaşçılığı ve vatan sevgisini aşılır. Şairin "Ayağa kalk" şiiiri de marş türünde yazılmıştır. Bahtiyar Vahabzadeh, burada Dağlık Karabağ'ın acımasız Ermeni faşistler tarafından işgaline dikkat çekerek, vatan evlatlarını vatanlarına geri dönmek için seferber olmaya ve onlara karşı savaşmaya çağırıyor:

Qalx ayağa! Xankendine çatmalıdır,

Bizim zefer arabamız.

Veten oğlu! Maya tutmuş senin qanın-

Bu torpaqdan, bu Vetenden.

Qalx ayağa! İmdad umur Veten senden.

Şair, diğer dizelerinde, yalnızca savaşla, isyanla, ateş ve alevlerle kaybedilen toprakların geri verilmesini ve Anavatan'ın savaşan, korkusuz oğullarından yardım umulmaması gerektiğini söyler. Bu çağrı, anavatanın yaralarını sarmak için değil, kabuk bağlamış yarayı iyileştirmek için bir çağrıdır. Toprakların geri verilmediği her günün, anavatanın oğullarını ve kızlarını affetmediği gün olduğunu belirtir:

Veten oğlu, maya tutmuş senin qanın

Bu torpaqdan, bu Vetenden.

Qalx ayağa,

İmdad umur Veten senden.

Sinemizle od-alovu biz yarmasaq,

İtirilen torpaqları qaytarmasaq,

Veten bizi bağışlamaz,

Torpaq bizi bağışlamaz (Vahabzade, 2008, s. 85).

Şiiirlerinde, esas olarak Azerbaycan halkının tarihini ve vatansever fikirlere dayalı ulusal kimlikleri için mücadele etme kararlılıklarını yazmıştır. Şair, şiiir örneklerinin her birinde ulusal kimlik ve fikirler temasına değinmiş, aşk şiiirlerinde ise insan hayatının sorunlarını, vicdanı, ahlakı ve kaderin anlamını, insan duygularını ve hayatın hassas yönlerini geniş ve açık bir dille anlatmıştır. Ayrıca B. Vahabzadeh'in şiiirinde toplumda adalet, özgürlük ve hümanizm arayışının tasviri, toplumsal sorunlar konusunda yazdığı şiiir örneklerine de yansımıştır. Bu temaların her biriyle ilgili örnekler, ulusal değerlere bir dokunuş ve çok kültürlü değerlerin bir tasvirini içermektedir. "Vahabzadeh'in şiiirsel düşünce kültürü doğası gereği ulusaldır... Lirizm ve vatandaşlık, Bakhtiyar'ın yaratıcılığında ayrılmaz ikiz tellerdir" (Vahabzadeh Bakhtiyar, 2004:6). Örnek olarak şairin "Ana Dil" şiiirini verebiliriz. Burada şair ana diline olan bağlılığını dile getirir. Bir halkın var olma sebebinden ve ana dilinin içinden geçtiği tarihi dönemlerden bahseder. "Ana diline ve tarihine bağlı olan şair, ana dilini halkın ruhu, sevgisi ve antlaşması olarak görür ve onu tarihe tanıklık etmiş bir anıt olarak değerlendirir. 1954'te yazdığı ünlü "Ana Dil" şiiirinde, ana dilini halkın tarihi hafızası, kahramanlık dili ve maneviyatı olarak gördüğünü şiiirsel bir dille şöyle ifade eder" (Xudayarova, 2023):

Ana dilim, sendedir xalqın eqli, hikmeti,

Ereb oğlu Mecnunun derdi sende dil açmış.

Üreklere yol açan Füzulinin seneti,

Ey dilim, qüdretille dünyalara yol açmış.

Sende benim xalqımın qehremanlıqla dolu Tarixi varaqları,

Sende neçe min illik benim medeniyetim,

Şan-şöhretim saxlanır.

Menim adım, sanımsan, Namusum, vicdanımsan. (Vahabzade, 2004, ss. 8-9)

Şiirden de anlaşılacağı üzere şair için dil bir isim, bir ad, bir soyağacı ve bir şereftir. Tarih sayfalarını vicdanla yazmış bir halkı yaratan temel değerlerden biridir. Bir halkın temel göstergelerinden biri olan dilin temelinde değinen şair, o halkın tarihinin kadim zamanlara dayandığını da belirtmiştir. “Bahtiyar Vahabzade’nin yaratıcılığı, Türk dünyasının bir bütün olarak manevi birliği ve yükselişiyle yakından ilişkiliydi. Bu açıdan bakıldığında, sadece Azerbaycanlılar tarafından değil, aynı zamanda çağdaş Türk dünyasının aydınları, düşünürleri ve sıradan insanları tarafından edebi ve sosyal çevrelerde sevilen ve çok değer verilen bir kişidir. Onun Bahtiyarlığı, öncelikle kendi halkı tarafından sevilmesinde yatmaktadır.” (Gunesh Guliyeva, 2021:22)

“1918 yılında Ermeni saldırısına uğrayan Azerbaycan’ın yardımına gelen Türk ordusunun bir subayı, kahramanca savaşmış ve Şamahı yakınlarında bir Ermeni kurşunuyla vurulmuştur.

Yaralandığı yere, kendi isteği üzerine gömülmüştür.” Bu şiirin her dizesi ulusal değerleri yansıtmaktadır. Bahtiyar, ilk dizede yalnız olan ve bu millettten olmayan birine ait bir mezardan bahse

Yolun kenarında تنها bir mezar
Üstünde ne adı, ne soyadı var.
Ey yolcu, masını eyle bu yerde
Soruş kimdir yatan تنها qebirde?

İkinci beyitte, mezarın bir Osmanlı Türküne ait olduğunu ve kardeşi Azerbaycan'a yardım etmek için geldiğini biliyoruz, birlik, kardeşlik ve dostluğun ne kadar değerli olduğunu vurguluyor.

Kardeşlik uğruna canını feda etmenin önemini vurguluyor.

O, bir türk zabiti, qehreman, metin!
Doğma qardaşına yardıma geldi.
Qırğına tutulan milletimizin
Haqlı savaşına yardıma geldi.

Uzaqdan hay verib senin sesine,
Geldi, qayıtmadı öz ölkesine.
Düşmen seflerini o, soldan sağa
Biçib destesiyle cebheni yardı.
Torpağın yolunda düşüb torpağa
Senin torpağını sene qaytardı.

Başka bir paragrafta ise Azerbaycan topraklarının ikiye bölündüğüne dair imzadan bahsederek, bölünme için kurulan masanın o mezarın önünde olduğunu, bunun iki halkın dostluğuna

konulan bariyerin imzası olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

Özü qoruduğu, hem can verdiyi
Yolun kenarında defn edildi o.
Uğruna canını qurban verdiyi
Torpağı özüne veten bildi o.

Yolcu, masını bu yerde eyle
O mezar önünde sen tezim eyle.
Secde kıl, dua ver onun ruhuna
Ayak basdığın yer borçludur ona.

Bu şiir, Bakhtiyar Vahabzade'nin eserinin karakteristiği olan vatanseverlik, Türkçülük ve kardeşlik fikirlerinin şiirsel bir ifadesidir. Şiirin içeriği ve fikri, Azerbaycan'a yardım etmek için gelen bir Türk subayını ve kahramanca ölümünü anlatır. Bu hem tarihi gerçekliğin şiirsel bir somut örneği hem de Türk halkları arasındaki ulusal dayanışma fikrinin sanatsal bir ifadesidir. *"Ana fikir - kardeş Türk ordusunun Azerbaycan'ın haklı savaşına katılımı ve şehitlik yoluyla toprağın ele geçirilmesi - çok duygusal ama somut bir şekilde ifade edilmiştir."* (Mammadova, 2020).

Vatanseverlik ve Türkçülük

Şairin eserinde önemli bir yer tutan Türkçülük ve vatanseverlik motifleri bu parçada zirveye ulaşır:

- "Yerli kardeşinin yardımına geldi" dizesi Türkler arasındaki kardeşlik bağının derinliğini gösterir. • "Toprak yoluna düştü ve toprağa döndü / Toprağın sana" (Vahabzadeh, 1990).

Dize şiirsel olarak şehitliğin kutsallığını ve toprak - şehit - vatan üçlüsünü birleştirir.

3. Kahraman imgesi ve sanatsal araçlar

Şiirde, Türk subayının imgesi hem belirli bir kişi hem de sembolik bir kahraman olarak sunulur. Şehitlik, özverilik ve kardeşlik gibi değerler onun imgesinde yüceltilir:

- "Müfrezesiyle cepheye yardım etti" dizesi onun savaşma gücünü ve kararlı mücadelesini tasvir eder.

- "Geldi, ülkesine dönmedi"

– bu dize hem üzüntü hem de gurur içerir: şehitliğin konumu yüksek tutulur.

4. Üslup ve dil özellikleri

- Epitetler: "yerli kardeş", "kahraman, kararlı" – imgeyi güçlendirir.

- Tekrarlar: "Kurtarmaya geldi" ifadesi fikri vurgulamak için iki kez kullanılır.

- Metaforlar: "Toprak yoluna düştü" şehadetin manevi değerini artıran metaforik bir ifadedir.

5. Bağlamsal bakış (Akhundov, 2005).

Bu şiir sadece şiirsel bir olay olarak değil, aynı zamanda tarihsel bir bağlamda da değerlendirilmelidir - özellikle Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri-politik ilişkiler çerçevesinde. Burada, Türk ordusunun Azerbaycan topraklarının kurtuluşundaki rolü sadece tarihsel bir gerçek olarak değil, aynı zamanda ulusal ruha bir ilahi olarak sunulmaktadır.

Bu şiir parçası, Bahtiyar Vahabzade'nin Türkçülük ideolojisini ve vatansever düşüncüyü yüksek bir sanatsal düzeyde ifade etmesinin örneklerinden biridir. Bir Türk subayının imgesi aracılığıyla hem ulusal dayanışmayı çağırır hem de şehadetin ahlaki yüceliğini gösterir.

Azerbaycan edebiyatında gazetecilik ve şiirin bir araya geldiği birçok an olmuştur. Bu bağlamda, Bahtiyar Vahabzade özel bir yere sahiptir. Sadece lirik ve epik şiirleriyle değil, aynı zamanda gazetecilik ruhu taşıyan çalışmalarıyla da ulusal düşüncenin ve kamuoyunun taşıyıcısı oldu. Şiirleri sadece estetik değil, aynı zamanda ideolojik ve toplumsal niteliktedir.

Bahtiyar Vahabzadeh'in gazeteciliğinin kaynakları

Gazeteci bir şair olarak, Bakhtiyar Vahabzadeh, Sovyet rejiminin katı sansür koşullarına rağmen, halkın sorunlarını gündeme getirmeye ve şiirsel bir dille özgürlük ve ulusal birlik fikirlerini aktarmaya çalıştı. Gazeteciliğin şiirindeki güçlü etkisi özellikle aşağıdaki konularda belirgindir:

- Ulusal kimlik ve özgürlük fikirleri (Abdullayev, 2011).

“Gulustan”, “Azerbaycan”, “Anavatan”, “Latin dili”, “Yol” gibi şiirlerinde ulusal ruh, tarihsel bellek ve dil sevgisi güçlü bir şekilde yansıtılır. “Gulustan” şiirinde, Araz Nehri tarafından ayrılan Azerbaycan topraklarının trajedisi etkili bir şekilde sunulur. “Bahtiyar Vahabzade, Azerbaycan ve Azerbaycanlılık temasını “Vatan”dan - ses-söz, ifade, motif, imge-anlatım, soy-kök, ocak-ocak, gen-hafıza, toprak, vatan ve dünyanın uçsuz bucaksızlığına kadar- dile getirmiştir” (Askerli, 2020).

- Toplumsal ve siyasal protesto ruhu

Bahtiyar Vahabzade, Sovyet döneminde yazdığı eserlerde dolaylı olarak sisteme karşı çıkmıştır. “Latin Dili” şiirinde, dönemin eğitimindeki hatalar, “ölü bir dil” öğretilerek sanatsal olarak eleştirilmiştir.

- Kültür ve ulusal değerlerin korunması (Alizadeh, 2013).

Şairin gazetecilik eserlerinde, ulusal-ahlaki değerlerin unutulması, yabancılaşma, ahlaki yozlaşma gibi sorunlar sanatsal-gazeteci bir üslupla dile getirilmiştir.

Şiir ve gazeteciliğin sentezi

Bahtiyar Vahabzadeh için şiir sadece sanat değil, aynı zamanda bir kamu tribünüydü. Şiirlerinde belirli tarihi gerçeklere, olaylara ve ulusal sorunlara değinerek gazetecilik ifade tarzını tercih etti. Şiirin estetiğini gazeteciliğin etkisiyle birleştirerek okuyucuyu düşündürdü ve harekete geçirdi. Bu anlamda gazeteciliğine “şiirsel gazetecilik” denebilir (Hajiyev, 2020).

Bahtiyar Vahabzadeh, gazeteci bir şair olarak Azerbaycan edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Şiiri toplumsal olaylara tepki göstermeyi, halkın düşüncelerini uyandırmayı ve ulusal kimlik bilincini güçlendirmeyi amaçlıyordu. Gazeteciliği şiirin imkânları içinde ince bir üslupla sunarak millî şiirimize yeni bir soluk getirmiştir. “*Vatandaşın coşkusuyla, memleketinin dünü, bugünü ve geleceği için kaygılanan bir sanatçının heyecanıyla yazılmış bir takım şiirler ve manzumeler şiirsel gazeteciliğin güzel örnekleridir. Ancak dünyada, günlük hayatta karşılaşılan önemli olaylar ve öğretici gerçekler de vardır ki, şairin hafızasında ve düşüncelerinde yankısını, kalbinde oluşan duygu ve hisleri vakit kaybetmeden sayfalara aktarmak, halkın ve kamuoyunun dikkatine sunmak için en iyi ve en uygun araç haline gelmiş, bir ölçüye, kalba, kafiyeye sığmayan düşünceler gazetecilik dilinin geniş imkânlarına sığınmışlardır*” (Aliyeva, 2013).

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Bahtiyar Vahabzade'nin şiirleri yalnız edebi bir değer taşımamakta, aynı zamanda Azerbaycan halkının millî kimliğini, tarihsel hafızasını ve toplumsal duyarlılığını yansıtan güçlü birer kültürel belgedir. Şairin eserlerinde vatan sevgisi, milletin birliği, dilin korunması ve tarihsel değerlerin yaşatılması temaları baskın olarak öne çıkmaktadır.

Bulgular, Vahabzade'nin şiirlerinde bireyin içsel dünyasının, duygularının, acılarının ve umutlarının millî-manevî değerlerle yoğrulduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda onun şiirlerinde doğaya, emeğe ve halkın günlük yaşamına dair betimlemeler de geniş yer

tutmaktadır. Şair, edebi üslubuyla hem bireysel hem de toplumsal bilinç oluşturmayı başarmıştır. Ayrıca şiirlerinden yapılan örnek analizler, Vahabzade'nin çokkültürlü değerlere de duyarlı olduğunu ve farklı kimlik ve kültürlere saygı duyan bir edebi duruş sergilediğini göstermektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bu bulgular, şairin sadece Azerbaycan için değil, tüm Türk dünyası için ortak bir edebi miras taşıyıcısı olduğunu doğrulamaktadır.

SONUÇ

Bakhtiyar Vahabzadeh'in sözleri Azerbaycan edebiyatının zengin ve çok katmanlı manzarasında eşsiz bir yer tutar. Şiirsel mirası sadece sanatsal değil, aynı zamanda sosyal, ulusal ve manevi değerler açısından derin bir içerik taşır. Vahabzadeh'in sözlerinde, insanın iç dünyası, vatan sevgisi, özgürlük arzusu, manevi değerlerin savunulması ve toplumsal adaletsizliğe karşı protesto sadece duygusal bir etki aracı olarak değil, aynı zamanda ulusal kimliğin bir ifadesi olarak da işlev görür.

Şairin sözleri, klasik gelenekleri modernite ile ustaca birleştirerek, okuyucunun hem zihnini hem de kalbini etkileyen şiirsel bir alan yaratır. Halkın üzüntüsünü, sevincini, umudunu ve korkularını ifade ederek, ulusal şiirimizdeki gerçekçi ve romantik ruhu uzlaştırdı ve bireysel duyguları ulusal hislerle birleştirdi. Bu yön, sözlerini hem bireysel psikolojik duyuların hem de sosyo-politik düşüncenin ifadesi için bir platforma dönüştürdü. Bakhtiyar Vahabzade'nin şiiri, özellikle Sovyet döneminin ideolojik çerçevesi içinde, ulusal düşünceyi korumada ve halkın ruhunu canlı tutmada yeri doldurulamaz bir role sahiptir. Özgürlük fikri, ulusal öz farkındalık çağrısı ve insanın manevi bütünlüğüne yönelik çağrılar, gizli veya açık bir biçimde sözlerinde ifade edildiği gibi, bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Bu nedenle, Vahabzade'nin sözleri yalnızca edebiyatımızın bir incisi olarak değil, aynı zamanda tarihsel hafızanın, ulusal ideolojinin ve manevi canlanmanın bir sembolü olarak değerlendirilmelidir. Şiirsel mirasının incelenmesi ve tanıtılması, gelecek nesiller için ulusal kimliğin ve sanatsal ve estetik değerlerin taşıyıcısı olarak büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda, Bakhtiyar Vahabzade'nin sözlerini çevreleyen konu, yalnızca bir yazarın yaratıcılığını incelemek açısından değil, aynı zamanda Azerbaycan edebiyatının bir bütün olarak gelişim yolunu incelemek açısından da büyük önem taşımaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

The present study examines the artistic forms of expression of multicultural values in the lyrical creation of Bakhtiyar Vahabzade, one of the most prominent representatives of twentieth-century Azerbaijani poetry. The poet's lyricism presents the unity of human, national, homeland, religious, linguistic, moral and universal values, transforming his poetry into a literary phenomenon that is not only national but also universal and multicultural in nature. The study systematically analyzes how multicultural ideas such as tolerance, respect for cultural diversity, interreligious harmony and the acceptance of different cultural identities are formed and represented through specific poetic means in his works. In Vahabzade's lyric poetry, the image of the "I" does not function merely as an individual subject, but as a symbolic entity representing the moral voice of humanity. Different religions, cultures and peoples are portrayed not in terms of confrontation but in the context of mutual enrichment. While preserving national identity, the poet presents it as an inseparable part of the universal moral system, which constitutes one of the main factors defining the multicultural essence of his lyricism. The research demonstrates that multiculturalism in Vahabzade's lyric poetry functions not only as a socio-political concept but as a moral-philosophical category and constitutes one of the fundamental structural components of his poetic worldview. The aim of the research is to identify the artistic manifestations of multicultural values in Bakhtiyar Vahabzade's lyric poetry, to analyze their ideological and aesthetic functions, and to reveal how these values are integrated into the system of universal meanings within the context of national poetry.

1. The poetic model of multiculturalism in Vahabzade's lyric poetry is systematically analyzed;

2. Multicultural values are interpreted as a distinct category within the contexts of tolerance, identity and universality;

3. The mutual transformation of national and universal values in the poet's lyric poetry is comprehensively explained for the first time. The main ideological reading of Bakhtiyar Vahabzadeh's lyrical poetry is the unity of human spiritual perfection, the preservation of national identity, and universal values. For the poet, the human being is not merely an entity confined within a specific ethnic or national framework but the bearer of humanity's collective moral memory. In this sense, the individual "I" in his lyric poetry is synthesized with the social and universal "we." However, these pillars are not exclusive or negating, but rather open to dialogue and receptive to difference. When idealizing national values, the poet does not contrast them with the spiritual heritage of other peoples but presents them as an integral part of universal morality, which forms the ideological basis of the multicultural character of his lyricism. Vahabzade's lyrical hero is not only the expression of personal emotions but also the bearer of intercultural harmony. His "I" speaks in the language of universal values and functions as a bridge between different cultural systems. In his poetry, religion, language and cultural affiliation do not separate individuals from one another but connect them to humanity as a whole. In this context, concepts such as tolerance, empathy and moral responsibility carry the main semantic weight. The poet evaluates the human being not only within his or her own cultural environment but also in relation to other cultures, thus elevating his poetry from a monocultural framework to the level of multicultural discourse. National identity in Vahabzade's lyric poetry is never presented as a closed system. On the contrary, national belonging is modeled as a gateway into humanity's moral universe. Love for one's homeland does not imply the negation of other homelands; love for one's language does not signify hostility toward other languages; and religious affiliation does not

entail the rejection of other beliefs. Accordingly, Islamic culture, Turkic identity and Azerbaijani historical motifs are synthesized with the ideals of universal humanism. This synthesis functions as the poetic form of multiculturalism and creates an ideological balance that prevents the radicalization of the national idea in the poet's work. Vahabzade expresses multicultural ideas not through direct ideological slogans but through artistic images, metaphors, symbols and poetic oppositions. Concepts such as "path," "bridge," "light," "voice," and "conscience" serve as key symbolic images representing intercultural connection in his poetry. Through the extensive use of poetic antithesis, differences are transferred from the sphere of confrontation to that of dialogue. Categories such as East and West, past and future, national and universal are juxtaposed not as contradictions but as complementary elements, thus constructing an artistic model of multicultural thought. He presents the human being as an ethical subject obliged to understand other cultures. This approach produces an ethical-aesthetic synthesis in his lyric poetry and transforms it into a space of moral dialogue. Thus, in Bakhtiyar Vahabzade's lyric poetry, the idea of multiculturalism does not negate national self-awareness but elevates it to a universal level. While preserving national identity, the poet opens it to dialogue with world cultures and makes this dialogue the central moral function of poetry.

KAYNAKÇA

- Abdullayev, R. (2011). Bahtiyar Vahabzade'nin şiirinde özgürlük fikirleri. *Azerbaycan Diller Üniversitesi Bilimsel Eserleri*, (4), 67–72.
- Ahundov, A. (2005). *Milli ruh ve şiir*. Bakü: Maarif Yayınevi.
- Aliyeva, F. (2013). *Bakhtiyar Vahabzade'nin gazeteciliği*. Bakü: ANL. <https://anl.az/el/Kitab/2015/2013-2272.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Alizade, A. (2020, 24 Ağustos). *Bakhtiyar Vahabzade'nin şiirinin sırrı*. <https://science.gov.az/az/news/open/14068> adresinden edinilmiştir.
- Alizade, N. (2013). *Bakhtiyar Vahabzade'nin eserlerinde milli ruh ve gazetecilik*. Bakü: Eğitim Yayınevi.
- Almamedova, S. (2010). *Bakhtiyar Vahabzade'nin şiir dili*. Bakü.
- Bakhtiyar Vahabzade'nin eserleri* (Cilt 4). (2008). Bakü: Elm Yayınevi.
- Guliyeva, G. (2021). Bahtiyar Vahabzade'nin şiirlerinde milli-manevi hafıza. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(4).
- Hajiyev, M. (2020). Bir reklamcı şairin imajı: Bahtiyar Vahabzade örneği. *Edebiyat ve Hayat*, (2), 45–49.
- Haydarova, K. (2010, 17-24 Ağustos). Vatanın atan kalbi. *Karşıtlıklar*, s. 9. <http://www.anl.az/down/meqale/tezadlar/2010/avqust/130440.htm> adresinden edinilmiştir.
- Jafarov, J. (2005). *Azerbaycan edebiyatında kamuoyu*. Bakü: Nurlan.
- Khubanli, F. (2025). *Bakhtiyar Vahabzade'nin çalışmaları ve öğrencileri milli ruhla yetiştirme konuları*. Bakü: Adiloğlu Yayınevi.
- Khudayarova, G. M. G. (2023). *Bakhtiyar Vahabzade'nin şiirinde milli düşünce*. Bakü.
- Mammadli, T. (2008). *Azerbaycan şiirinde reklamcılık tarzı*. Bakü: Bilim ve Eğitim.
- Mammadova, M. (2023, 16 Ağustos). *Bakhtiyar dendiğinde, Vatan dediğinde, vatanseverlik dediğinde akla gelen Bakhtiyar*. https://informat.az/news_5376.html adresinden edinilmiştir.
- Memmedova, S. (2020). Bahtiyar Vahabzade'nin eserlerinde dil ve milli kimlik meseleleri. *Azerbaycan Filolojisi Dergisi*, 2(15), 35–40.
- Mirzayeva, A. R. K. (2017). *Bakhtiyar Vahabzade'nin şiirinde bağımsızlık düşüncesi* (Doktora avtoreferatı). Bakü.
- Sariyeva, I. (2016, 21 Haziran). Bakhtiyar Vahabzade'nin eserinde Azerbaycanlılığın unsurları. *Bakü Haberleri*, s. 15.
- Türkmen, F. (2009, 21 Şubat). Türk dünyasının büyük şairi Bakhtiyar Vahabzade. *Yeni Azerbaycan*, s. 9. https://anl.az/down/meqale/yeni_az/yeni_az_fevral2009/70061.htm adresinden edinilmiştir.
- Vahabzade, B. (1981). *Seçilmiş eserler* (Cilt 2). Bakü: Yazıçı.
- Vahabzade, B. (1990). *Seçilmiş eserler*. Bakü: Yazıçı Yayınevi.
- Vahabzade, B. (2004). *Eserler* (Cilt 1: Şiirler). Bakü: Önder.
- Vatanın atan kalbi*. (2010, 17-24 Ağustos). <http://www.anl.az/down/meqale/tezadlar/2010/avqust/130440.htm> adresinden edinilmiştir. [https://www.anl.az/down/meqale/bdu_dil_edebiyet/2023/2/37\(meqale\).pdf](https://www.anl.az/down/meqale/bdu_dil_edebiyet/2023/2/37(meqale).pdf)

MAKALE BİLGİLERİ

<i>Etik Kurul Kararı:</i>	Araştırma Etik Kurul Kararından muaftır.
<i>Katılımcı Rızası:</i>	Araştırmada herhangi bir katılımcıya yer verilmemiştir.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
<i>Telif Hakları:</i>	Makalede kullanılan telif hakkı içeren herhangi bir görsele yer verilmemiştir.

ARTICLE INFORMATION

Ethics Committee Decision:	The research is exempt from Ethics Committee Decision.
Participant Consent:	No participant was included in the research.
Financial Support:	No financial support was received from any institution or project for the study.
Conflict of Interest:	There is no conflict of interest between individuals and institutions in the study.
Copyrights:	No images claiming copyright are included in the article.